

Meurs, M. H. van, *Een beeld van een provincie. Groningen in de twintigste eeuw* (Groninger historische reeks 34; Assen: Van Gorcum, 2006, 202 blz., ISBN 90 232 4274 2).

Dit boek is bedoeld als bouwsteen voor wat aangeduid wordt als ‘de driedelige Nieuwe Geschiedenis van Groningen die thans in voorbereiding is’. Volgens de auteur zijn er twee ‘rode draden’ in aan te wijzen: beeldvorming, en de relatie tussen de provincie en het Rijk. Het ligt dan ook voor de hand dat men in het eerste hoofdstuk een uitgebreide beschouwing vindt over ‘het imago van Groningen’. Daar wordt niet ten onrechte het beeld van de Januskop gebruikt. Bij het bestuderen van de beeldvorming betreffende Groningen wordt men enerzijds geconfronteerd met een ‘klaagcultuur’ (14), anderzijds met het imago van een ‘krachtige, mooie en zelfbewuste provincie’ zoals dat, vooral sinds in 1989 een promotiecampagne onder die leuze startte, onder woorden gebracht wordt in de zin ‘Er gaat niets boven Groningen’.

Groningen is nog steeds in niet geringe mate een ‘landbouwprovincie’. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de auteur zijn tweede hoofdstuk de titel heeft meegegeven ‘Crisis in de Graanrepubliek’ (overigens een duidelijke verwijzing naar het spraakmakende boek van Frank Westerman, dat voor velen in den lande het beeld van Groningen bepaalt). Hier komt sterk naar voren hoe prominente Groningers uit de agrarische wereld als F. Ebels en de gebroeders Louwes een stempel hebben gedrukt op het Nederlandse landbouwbeleid zoals dat vorm kreeg in de crisisperiode vanaf september 1929. Het meest merkwaardige daarbij is wel dat zij, ondanks hun ‘liberale achtergrond’ in de praktijk het ideaal van vrijhandel prijsgaven en daarmee in hun ‘boerennuchterheid’ (46) er meer dan iemand als Colijn begrip voor toonden dat nieuwe wegen moesten worden ingeslagen.

Het ‘gevecht met de Randstad’ dat in het derde hoofdstuk wordt beschreven, heeft voornamelijk plaatsgevonden in de jaren vijftig van de vorige eeuw en daarna. Kenmerkend is dat het daarin al vroeg, eerder dan in de rest van Nederland, kwam tot bestuurlijke samenwerking tussen de drie noordelijke provincies: in 1957 ging men over tot oprichting van de Bestuurscommissie Noorden des Lands. Aan het einde van dit hoofdstuk concludeert Van Meurs dat de eenheid van de drie noordelijke provincies is gegroeid en dat, sedert in 1998 een principeakkoord werd bereikt tussen het kabinet en het Samenwerkingsverband Noord-Nederland over een programma voor de verdere ontwikkeling van het Noorden, de toekomst voor de Noordelijke provincies er beter uitziet. Hij voegt daar echter waarschuwend aan toe: ‘Maar het uitbetalen moet nog volgen en er is nog veel te verliezen’ (65).

Hij zal hierbij gedacht hebben aan de door hem in hoofdstuk 4 uitvoerig besproken ontwikkelingen na 22 juli 1959, toen de ‘gouden vondst’ werd gedaan van de gasbel bij Slochteren (67). De verwachting dat de regering ‘een groter deel van de aardgasbaten [zou] aanwenden voor het Noorden dan voor de overige provincies’ (76) werd niet of nauwelijks bewaarheid. Wel kreeg de stad Groningen als een soort troostprijs het hoofdkantoor van de Gasunie. Evenmin bewaarheid werden tot nu toe de verwachtingen die men koesterde van de in 1973 geopende Eemshaven als motor voor de economie van het

Noorden. Hoofdstuk 5 gewaagt niet ten onrechte van ‘deze fantastische zeepbel’ (87). Ook hoofdstuk 6, dat handelt over verplaatsing van Rijksdiensten naar Groningen, is niet bepaald een ‘success story’, al acht ik het wat overdreven wanneer Van Meurs in verband daarmee gewaagt van een ‘klucht’ (107).

Wie na lezing van dit hoofdstuk het boek terzijde wil leggen omdat hij een depressie wil vermijden, raad ik aan zulks niet te doen. Het zevende hoofdstuk, over de universiteit, stemt tot optimisme, zeker als men het leest als een relaas betreffende één episode uit een ontwikkeling die in 1614 begon. Ook de Groningse Alma Mater heeft haar deel gekregen van de recente drastische bezuinigingen, maar geen zinnig mens zou nu nog zoals in de jaren 1870 opteren voor opheffing en het lijkt mij niet toevallig dat zij – bij mijn weten als enige – zich is blijven tooien met de naam ‘Rijksuniversiteit’.

In de korte slotbeschouwing wordt nog eens ingegaan op de beeldvorming omtrent Groningen en stelt Van Meurs waarschijnlijk niet ten onrechte: ‘Tot aan de jaren negentig overheerste de klaagcultuur, maar ruwweg samenvallend met de komst van Commissaris van de Koningin Hans Alders werd overgeschakeld naar een cultuur van kracht en geloof in eigen kunnen’ (169).

Ik vind dat deze auteur uitstekend werk geleverd heeft, waarin hij zich een bekwaam geschiedschrijver toont die een wijs gebruik maakt van zijn ruime ambtelijke ervaring. Wanneer ik mij één licht-kritische opmerking mag veroorloven dan is het deze dat ik graag een verwijzing had gezien naar het dagboek van de typische ‘randstedeling’ Ernst Heldring waar deze verslag doet van een reis door het Groningerland in de jaren 1930.

Philip Bosscher

Lefèvre, P., Lefèvre, J.-N., *Les militaires belges et le Rwanda 1916-2006* (Brussel: Editions Racine, 2006, 239 blz., €24,95, ISBN 2 87386 489 3).

België heeft nooit erg veel belangstelling voor Afrika gehad. Het land verwierf met Kongo in 1885 hoe dan ook pas laat koloniale bezittingen van enige betekenis. Erg populair zou dit persoonlijke project van koning Leopold II nooit worden in België. Dit gebrek aan interesse verklaart mede waarom België tijdens de dekolonisatieperiode nauwelijks een assertieve koloniale reflex vertoonde, in tegenstelling tot Nederland tegenover het dreigende verlies van Indonesië en Nieuw-Guinea.

Een bijzondere positie in de Belgische betrokkenheid bij Afrika namen Rwanda en Urundi in. België bestuurde deze koninkrijkjes vanaf 1923 als mandaatgebied voor de Volkenbond, na de Tweede Wereldoorlog als VN-trusteeship. Als zoveel westerse mogendheden was België slecht voorbereid op de onvermijdelijke onafhankelijkheid van de Afrikaanse gebieden. Rwanda was geen uitzondering. De etnisch-nationalistische explosie die rond 1960 in Rwanda losbarstte, kwam voor de Belgen grotendeels onverwacht.

Tot het einde van de jaren vijftig leunde het Belgische bestuur zwaar op de Tutsi-minderheid. Bloedige botsingen tussen de Tutsi's en de Hutu-meerderheid deden Brussel paniekerig reageren. De Belgische resident in Rwanda, de omstreden kolonel Guy Logiest, nam en kreeg de ruimte om de koers van het trusteeship en de start van de nieuwe Rwandese staat te bepalen. Logiest, een typische koloniale *law-and-order* militair, steunde ten volle een Hutu-machtsgreep. Grote groepen Tutsi's vluchtten over de grens. Logiests collega's in Rwanda reageerden met irritatie en afgrijzen op diens eigenzinnige gedrag. Brussel bezag dit alles van een afstandje, accepteerde de Hutu-machtsgreep, verstrekke na 1962 ontwikkelingshulp en presenteerde Rwanda – allesbehalve terecht – als een modelvoorbeeld van dekolonisatie.

In *Les militaires belges et le Rwanda 1916-2006* schetsen de Belgische historici Patrick en Jean-Noël Lefèvre de rol van militairen als Logiest in het Belgische bestuur tot 1962 en vervolgens de militaire betrokkenheid bij het onafhankelijke Rwanda. Na de onafhankelijkheid zou België nog enkele malen militairen sturen. Vooral in 1990 (onder meer om Belgische *expatriés* en andere Europeanen te beschermen) en in 1993-1994 als deel van de vredeshandhavende *United Nations Assistance Mission for Rwanda* (UNAMIR). Bij lezing van deze studie valt opnieuw direct op hoe weinig ambtenaren en militairen westerse mogendheden als België eigenlijk uitzonden om hun koloniën en mandaatgebieden te besturen. In Rwanda bestond de totale Belgische militaire aanwezigheid meest uit enkele tientallen officieren en manschappen. Alleen al uit kostenoverwegingen vertrouwde Brussel op inheemse troepen. De totale legermacht in Rwanda omvatte trouwens nooit meer dan enkele honderden soldaten, die steeds behoorlijk loyaal bleken. Het officierskader was volledig Europees van afkomst.

Beide auteurs oordelen redelijk positief over de kwaliteit van de Belgische militairen en hun inheemse soldaten. Deze deden wat mogelijk was bij ordeverstoringen en konden soms ernstiger bloedvergieten voorkomen. De beschrijving van de cruciale overgangperiode 1958-1962 is het meest overtuigende deel van het boek. De navolgende hoofdstukken echter ontberen een duidelijke focus of een vergelijkbare inhoudelijke kwaliteit. Het politieke kader wordt niet altijd even helder neergezet. Dit hoeft overigens bij een boek met een thematiek als *Les militaires belges et le Rwanda* geen overwegend bezwaar te zijn. Wat wél opvalt is het vrijwel ontbreken van het gezichtspunt en de ervaringen van de Belgische militairen zelf, sleutelfiguren als kolonel Logiest uitgezonderd. Het *human interest* aspect is goeddeels afwezig. Slechts bij zeer hoge uitzondering komen Belgische manschappen aan het woord.

Deze lacune valt des te meer op omdat het betoog over de periode na 1962 tegelijk veel uitwijdingen bevat die strikt inhoudelijk onnodig zijn of aanzienlijk ingekort hadden kunnen worden. Zo trekken de auteurs drie pagina's uit om te beredeneren welke daders mogelijk verantwoordelijk zijn geweest voor het neerhalen van het vliegtuig van Hutu-president Habyarimana in april 1994. Dit incident vormde het startsein voor de genocide op honderdduizenden Tutsi's en gematigde Hutu's. Belgische UNAMIR-militairen hadden echter zeer waarschijnlijk met het neerschieten van Habyarimana's presidentiële toestel niets te maken. Hoe dan ook is de analyse van de rol van het Belgische